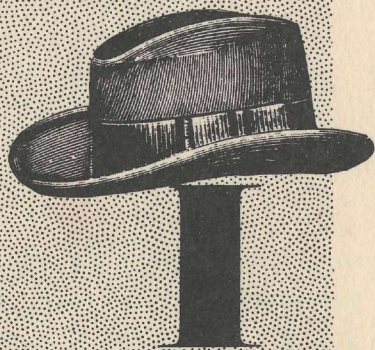

1983

ajakiri

- 1 Rahva raha - kuhu?
 2 Õiendamine / Toimetaja veerg
 3 „Estonian for Beginners" / Harri Mürk
 10 VEKSA seminar '83 / Mall Peek
 14 Pollale / Uku Masing
 16 E. Ü. Ehitusmaleva / Aarne Vahtra
 18 MÜ '83 / Fotod
 25 Tšehhi põrgus / Mardi Valgemäe
 27 Adelaide Eesti Raadio
 28 MÜA '83 / Üks Müalane
 34 Kroonika: NET/VÖRK
 MÜA '83
 MÜ '83

Toimetus ja talitus:

A J A K I R I

2661 Kingston Rd.
 SCARBOROUGH, Ont.
 M1M 1M3 CANADA

Aastatel 1982 ja
 1983 ilmub kokku
 kuus numbrit.

Nr. 2 (41)

toimetanud:

Vello Salo (tegevtoime-
 taja, tel. 416-265-2458)

Vello Soots
 Henno Sillaste
 Heino Jõe
 Käbi Loka
 Lembitu Ristsoo

Erik Miller (kujundus)
 Tõnu Mägi (talitus)

6 numbrit:
 \$ 13 (Kanada)
 \$ 12 (USA)

Esindus Skandinaavias:

Enno Klaar

Älvkarleövägen 12
 S - 115 43 STOCKHOLM
 Tel. 08 - 63 32 09

6 numbrit: rkr. 65.-,
 postgiro nr. 12 77 47 - 4
 Stockholm

Esindus Austraalias:

Tiia Raudma
 11/19 Waruda Street
 KIRIBILLI NSW 2061
 Tel. (02) 929 - 4726

6 numbrit: A\$ 11.-

Töökas inimene teenib ja sellepärast on väliseestlased üldiselt jõukad inimesed: meie rahval *on* raha. Ja kui me selle annetamisel rahvuslikeks ettevõtmisteks ka küllalt kitsid oleme, on meil ikkagi suuri summasid seda *rahva raha* kitsamas mõttes, mis on annetatud „isamaa asjade“ ajamiseks.

Kui palju ja kus? Raske küsimus, raske vastus: meil on n-ö. igal pool fonde ja fondikesi, sihtkapitale ja kapitalikesi. Kokku arvanud ei ole seda summat keegi, isegi mitte olemasolevate fondide arvu, rääkimata mingisuguse üldisema tegevuskava koostamisest. Selguse otsijale sel alal selgub peagi: *meil puudub ülevaade* sellest, kui palju meil leidub ressursse, kui palju ja milleks on neid tänini kasutatud, missugused oleksid meie võimalused edaspidi.

Muidugi, meil puudub ju keskne Välis-Eesti majandusministeerium (mis võib teatud mõttes õnnistuseks olla). Olgugi et meil jatkuks kõrge kvalifikatsiooniga majandusmehi, kes oskaksid senist tegevust arvustada ning head nõu anda väliseestluse majanduslike ressursside arvelevõtmiseks, mobiliseerimiseks ja suunamiseks tulevikus.

Siin on kindlasti midagi, mis peaks ESTO 84 kavas seisma. Mis oleks sobiv foorum selleks? Praegu meil niisugust pole, kuid ei teeks paha, kui asja arutataks kahes või isegi rohkemas kohas: tulemuste võrdlemine võiks asjale ainult kasuks tulla.

Esimesena tuleks lahendada prioriteetide küsimus: mis oleksid need väliseesti elu olulised-elulised alad, mis vajaksid koondatud tähelepanu ja arendamist rahvuslike ressursside abiga? Jälle üks raske, kuid tingimata üksikasjalikku vastust nõudev küsimus. Selge on, et ilma rahata ei saa me palju midagi ette võtta – kuid sama selge on, et rahva raha tuleks kasutada ainult hästi läbikaalutud sihtide saavutamiseks.

Muidugi mõista on lehetegemine alati üks *igavene õiendamine*: kuidas saada artiklid lubajailt kätte? kuidas fotod? (käesoleva numbri omad saabusid jõuluõhtul kell kümme...) Ent mõnikord tuleb ka neid päris-õiendamisi (vaata Suur Saagpakk!) — ja sedakorda käib see *Aja Kirja* eelmise numbri kohta.

Ingliseelse luuleantoloogia *Contemporary East European Poetry* (vt. AK 40:37) ilmumise puhul, mille originaali meil polnud, tahtsime tuua näiteid tõlgetest. Juhtus, et trükkisime selle asemel ära Ants Orase tõlked (*Modern Estonian Poetry*, 1953) Ivar Ivaski nime all... Palume väga vabandust — ja vastavalt parandada! Juhtunu osaliseks heakstegeviseks toome käesolevas numbris (lk. 15) ühe Ivar Ivaski tõlke uuest antoloogiast (kus leidub muide ka lühikese luuletuse *Udu ainult on kindel* uustõlge, mida on huvitav võrrelda Ants Orase omaga, vt. AK 40:12j).

Nüüd aga järjekordsed vabandused: kui 1983.a. augusti number tuli trükist & läks „rahva kätte“ keset Metsaülikooli 24. augustikuu päeval, läheb käesolev trükki alles 8. veebruaril. Jälle kolm kuud hilinemist... Peapõhjuseks „tükide“ hilinemine, kuid ka ümberkorraldused toimetuse ruumes jne. Igatahes on head lootust, et *AJA KIRI* jõuab paari kuu jooksul uuesti „ajale järele“: meie oma ladumismasin peaks jõudma kohale enne 1. märtsi 1984. Nr. 42 ilmuks veel vanas, nr. 43 aga juba uhiuues trükitehnilises kuues. Hoidke põialt!

Fotode asjus: ei jõua küllalt korrata, et soovime põhilisi andmeid mitte üksi selle kohta, kes või mis on fotol näha, vaid ka fotograafi nime (käesolevas numbris jääb see kahes kohas nimetamata, kuna pole teada). Üldse: näib, et väliseestlased nagu ei tahaks juhtuvat teistele tutvustada. Või on nii hirmus keeruline saata ajakirjandusele üksainuski korralik mustvalge foto? Elame väga laialipillatult ja seepärast usume, et meie ajakirjandusel on siin tutvustamise ja sidepidamise missioon täita; aidake kaasa heade fotodega!

Lõpuks: tänu tellijaile, kes on kõigi hilinemiste kiuste *Aja Kirjale* truuks jäänud! See julgustab vaeva nägema.

Estonian for Beginners. Eesti keel algajatele.
Koost. Winifred Oser ja Tiiu Salasoo.
Estonian Learning Materials, Sydney 1983:189.

Harri
Mürk

Viimase kahe aastakümne jooksul on huvi võõrkeelte õppimise ja õpetamise metodoloogia vastu kasvanud tohutu suureks, eriti Põhja-Ameerikas. Meie mandril on põhjuseks muidugi siinsed väga soodsad eeldused: sisseränd on arvukas ja ingliskeele õpetamine uustulnukatele pidevalt päevakorras. Ent tänapäeval antakse peale selle, hoopis vastupidiselt 30 a. tagasi kehtinud olukorrale, igasugu soodustusi uutele keeleõppijatele, juba sellega, et riigikassa maksab nende osavõtu keelekursustest.

Viimaste arenguaastate tulemuseks on mitme uue ja „revolutsioonilise” keeleõpetamise metodoloogia katsetamine ja väljatöötamine. Nii on meil tänapäeval kasutada – vähemalt inglise keele õpetamiseks – terve rida erinevaid meetodeid. Neist vanim on nn. *grammatika-tõlkimise* meetod. See on meile kõigile koolist tuntud õppeviis, mille kohaselt pakutakse grammatikat pisikestes juppides (igas peatükis käsitletakse üht kuni kolme reeglit), millele järgnevad harjutused, kusjuures kõige tähtsamad on tõlkeharjutused.

Grammatika-tõlkemeetodi järglaseks 60-ndatel aastatel sai uusima tehnoloogiaga tihedalt seotud *audio-visuaal*-meetod. Siin näidati valguspiltide abil jooniseid, millega kaasas käis lindistatud tekst. Meetodi aluseks oli veendumus, et nii nagu laps õpib keelt imiteerides keelemudelit, millega ta on pidevalt kontaktis, võivad ka teismelised jätäiskasvanud keelt õppida. Päheõpitavate tekstide alusel konstrueerib keeleõppija nagu iseenesest keele grammatika. Õpetajale oli keelatud igasugu seletamine, tal tuli vaid kontrollida õppijate hääldamist. Audio-visuaalmeetodit reklaamiti kui kerget ja loomulikku õppimisviisi.

Ei olnud ta kerge ega ka mitte loomulik, selgus hilisemates uurimustes. Tõsi küll, õppijate hääldamine oli haruldaselt hea, kuid tegelik keeleoskus tublisti puudulik. Grammatika-tõlkimismeetodi õpilastel oli vastupidiselt hääldamine olnud kehv, kuid praktiline keeleoskus

väga hea. Mis ime siis, et on järgnenud katsed nende kahe meetodi ristsugutamiseks: esiteks praktiline keeletund grammatika-tõlkimismeetodi alusel, järgnevalt intensiivne töö keeleteooria laboratooriumis harjutuslintidega.

60-70-ndatel aastatel andis audio-visuaalmeetod tõuke, mis inspireeris mitmeid imelikke meetodeid, millel veel imelikumad nimed. Ühed võtsid kasutusele rohkesti linte, teised jälle igasugu esemeid, kolmandad aga keerukaid demonstratsioone piltidega (vahel tekstidega, vahel ilma mingisuguse helita). Ühe meetodi järgi tuli õppijal magada kõrvaklappidega ja kuulata une ajal tekste lindilt. Üks vahest lõbusamaid (keeleteooria vaa-tevinklist) ja kahtlasemaid (õpetamisviiside võrdleja seisukohalt) oli meetod, mille järgi õppijad viidi igale poole, äridesse, ametiasutustesse ja isegi kõrtsi. Arvati, et ehtne miljöö tiivustab keeleteooria õppimist. Aga kui jälgida vaid paar minutit mõne 40-50-ndatel aastatel saabunu ingliskeelt, kes õppis maa keele just igapäevases miljöö, on sellest küllalt, et hinnata säärase meetodi tegelikku väärtust.

Viimatimainitud meetodite vooruseks loeti peamiselt „õppimise loomulikkust“ ja iga meetod oli ka teatud määral edukas. Kuid uurimused näitavad, et mis lapseas, mil keele õppimine on hõlpsam, võib „loomuliku“ nime kanda, ei ole enam niisama loomulik pärast puberteeti. Väga vähe on neid, kes on suutnud mõne teise keele täielikult ära õppida pärast sellesse kriitilisse ikka jõudmist, kuna lapsed on suutelised õppima mitut keelt puhta grammatikaga ja ilma igasuguse aktsendita. Sellest tuleb järeldada ühte: *vanemas eas ei ole keele õppimine ei kerge ega loomulik.*

Tähtsaimaks teguriks puberteediajast väljajõudnud õpilaste puhul ei olegi siis kasutatud metodoloogia kui niisugune, vaid hoopis *õpilase suhtumine* nii keeleteooria õppimisse kui ka kõigesse sellesse, mis seisab õpitava keelega ühenduses: keelkond, kultuur ja rahvas, kes kõneleb õpitavat keelt. Mida positiivsemalt õppija suhtub neisse, seda paremini ta õpib keele ära. Kui tal aga kasvõi alateadvuseski on mingi kõhklus või umbusklikkus antud keele või seda kõneleva rahva suhtes,

on tema keeleõppimine seda ebaedukam. Niisamuti mõjub õppija suhtumine omaenese rahvuskultuurisse ja keelesse hästi või halvasti teiste keelte õppimisel. Iseendast mõista on üks lisategur siin ka *õpetaja* suhtumine sellesse keelesse, mida ta õpetab, nagu ka tema suhtumine õppijate keelesse. Viimasena tuleb nimetada väga proosalikku vahekorda õpetaja ja õpilaste kui isikute vahel.

Selle pika sissejuhatusega tahan ma öelda, et keeleõpik — ükskõik, missugust metodoloogiat ta kasutab — peab *kütkestama* neid, kelle motivatsioon keele õppimiseks pole eriti tugev. Neil, kelle motivatsioon on vägev, osutub kergeks õppida peaaegu ükskõik missuguse õpikuga või meetodiga. Ja nüüd võimegi siis selle päris-asja juurde asuda.

Ingliskeele jaoks leidub keeleõpikuid musttuhat ja neis on kasutatud mitmeid erinevaid meetodeid. Ingliskeele õppijal, kellele üks õpik ei meeldi, on lihtne igal ajal endale teine leida. Kahjuks, kuid arusaadavalt pole olukord eesti keele osas kaugeltki nii hiilgav. Häda ei seisa selles, et õpetajaid ega õppijaid ei oleks: neid on ju. Häda seisab selles, et õppematerjali puudus on kohutavalt suur. Tihti tuleb õpetajal enesel hankida ja koostada vahendeid igasugu allikatest. Sellepärast on eestikeele õpetamine märksa raskem kui ingliskeele oma. Materjali puudus on eriti silmatorkav just mitte-eestlasest õppijate osas.

Olukorda leevendas teatud määral 1966.a. ilmunud *A Basic Course in Estonian*, mille kirjutas Felix Oinas. BCE kirjutati USA välisministeeriumi tellimusel ning oli eeskätt mõeldud intensiiv-keelekursuse käsiraamatuks riigi teenistujatele. Aastate jooksul autor täiendas õpikut. See on praegugi kasutusel Indiana Ülikooli (autori teenistuskohat) juures käimasoleval eestikeele kursusel. Muud õpikut pole tänini olemas olnudki, nii et ingliskeelest lähtuval õppijal polnud midagi valida, ka siis, kui talle see raamat ei meeldinud.

Alles nüüd, tubli tosin aastat hiljem, oleme saanud teiseigi õpiku. *Estonian for Beginners* on formaadilt ja sisult tublisti väiksem BCE-st, kuid selle eest on ta raamatuna palju nägusam ja vähem kohmakas. Sinakas-hallil kaanel on valge Niguliste torn teda ümbritsevate vanalinna hoonetega. Detailid on musta tindiga joonistatud. Pealkiri kaanel valgete tähtedega. Puht kunstiliselt on raamatukaas ülimalt ilus ja meenutab ka omamoodi eesti trikoloori. Huvitaval kombel on uurimused näidanud, et esteetiliselt ilus õpperaamat, ükskõik milline ta sisu on, osutub pedagoogiliselt palju mõjusamaks kui sisult briljantne, kuid inetu õpik. Jälle: õppija suhtub õppematerjalisse paremini, kui see on talle atraktiivselt serveeritud.

Raamatut avades torkab silma teksti tüpograafiline lihtsus, mis teeb iga lehekülje hästi ja kergesti loetavaks. Sisukorras võinuks olla kontrast peal- ja allpealkirjade vahel pisut suurem, kuid see on pisi-puudus. Üldmulje poolest mõjub EFB esteetiliselt väga positiivselt ja sellega on esimene tõke edukalt ületatud.

Sisult on EFB tüüpiline grammatika-tõlkimismeetodi alusel koostatud õpik. Igas peatükis on lugemispala koos vajaliku sõnastikuga, millele järgneb paar grammatilist seletust ja lõpuks mitmekesised harjutused, milledes peegeldub vastava peatüki materjal vägagi hästi. Peatükke on kolmteist; eeldades, et ühe nädala jooksul võiks läbi võtta ühe peatüki (s.t. 3-5 tundi tööd), annaks raamat materjali ühe semestri kursuse jaoks. Aga kui selle ühe semestriga saab õppija tubli aluse oma eestikeelele, mida peaks ta tegema, kui ta tahaks edasi õppida? Käesolev õpik vajaks teist osa, mis oleks sama nägus välimuse kui ka kompetentne sisu poolest.

Õpiku puudused? Hakkan praegu tähenärijaks ja loodan, et autorid annavad mu kriitika andeks, sest ma tean, et neidsamu küsimusi arutati autorite vahel üsna põhjalikult. Ka on päris selge, et igas keeleõpikus on asju, mis mõne arvustaja arvates võiks teisiti olla, kuid üks puudus torkab mulle väga silma.

KODUS II

Nad lähevad majja. Esikus on jahe.

Helgi: „Esimene tuba paremal on elutuba ja pahemal on Antsu kabinet ehk töötuba.”

Peeter: „Elutuba on teil avar ja valge ning mugavalt sisustatud.”

Helgi: „Magamistoad on teisel korrusel, samuti külalistuba ning vannituba.”

Ants: „See siin on sinu tuba, Peeter.”

Peeter: „Täna väga. Siin on tõesti mugav,”

lähevad majja – (they) go into
the house

esikus – in the entrance hall

tuba – room

elutuba – living room

kabinet – study, den

töötuba – workroom

valge – light

ning – and

mugavalt – comfortably

sisustatud – furnished

magamistoad – bedrooms

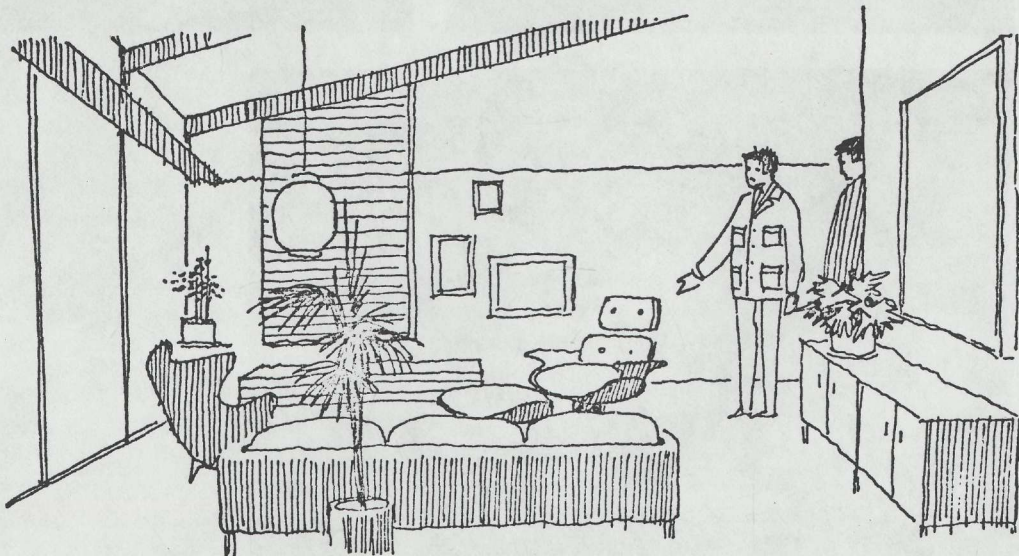
teisel korrusel – on the second
floor

samuti – likewise

külalistuba – guest room

vannituba – bathroom

tõesti mugav – really comfortable

Nimelt on grammatilised seletused peatükkides võrdlemisi napid. Niisiis tuleb õpetajal lisaseletusi anda, kuna raamatu omad jäävad õpilasele n.ö. meeldetuletuseks. See ei ole iseenesest mingi viga, kuid ma tean, et mitmed asjahuvilised, kes tahaksid väga eestikeelt õppida, elavad õpetajaist kaugel ning neil oleks vaja täielikumaid grammatilisi seletusi. Leian seega, et see õpik ei ole just väga sobiv iseõppijale.

Teine suur puudus puudutab eestikeelele omast välde süsteemi. Algajaile on eriti tähtis märkida kuidagi need häälikud, mis on kolmandas vältes. Välte määravad meie keele rütmi ja on väga sageli tähtsad konteksti määramiseks. Arvan, et väga vähese vaevaga oleks võinud vastavate häälikute alla panna pisikese täpi. Sama käib meie peenendatud häälikute kohta. Muide, 6.-8. lk. olid mõned ebatäpsused eri välde kohta toodud näiteis. Tuleb märkida, et sõnades *paati*, *kääpa*, *nööpi*, *kiüiti*, *poissi* jt. on ülipikas vältes kaashäälik, mitte esimese silbi täishäälik (vt. *Õigekeelsussõnaraamat*, 1978). Ja lõpuks mainiksin, et raamatul puudub aineregister, mida mõni õppija siiski vajaks.

Neist pisipuudustest hoolimata on keeleõpik hästi õnnestunud. Autorid ja kõik teised, kes kuidagi olid selle suure tööga seotud, pälvivad ainult kiitust nähtud vaeva eest. Olles juba kasutanud õpikut algajate keelekursusel läinud suvel võin teatada, et nii mõnigi noor eestlane, kel kursusele tulles puudus eestikeele oskus, läks koju tagasi suure vaimustusega selle keele vastu. Mult küsiti, kust raamatut saab osta ja kahjuks ma pidin ütleva, et ainult Austraaliast (mul oli kasutada *Aja Kirjale* saadet arvustuseks emplar). Loodetavasti saavad eesti raamatukauplused seda head õpikut peatselt laiemalt levitama hakata.

Bloomingtonis, viinakuul 1983.

Kultuuripäevad 1983 (New York): „Sabata krokodill“ Jaan Kuuse kehastuses. - Piripill (Karin Annus) samas näidendis. - „Tartus“ (Toronto) algas 8. eesti keele õhtukursus: vasakult Rein Polli, Vello Salo, Peeter Mehisto, Liisa Traagel, Epp Aruja, Uno Ramat. (*Lembitu Ristsoo foto.*)

Fotod
lk. 8

Mall
Peek

Olin VEKSA seminarist kuulnud, kuid ei osanud midagi eriti ette aimata. Viis aastat tagasi veetsin suve Tallinnas sugulastega, nii et turistikäigud olid juba tehtud. Leidsin, et selles suhtes oli väga hästi läinud, sest seminar osutus väga tihedaks nii sisult kui ka inimestega kokkupuutumise poolest. Kui oleksin pidanud külaskäiku veel mahutama linnaga tutvumise, oleks lihtsalt ajast ja energiast puudu jäänud. Seminar kestis kaks nädalat (20.VI - 2.VII), iga päev täisintensiivset tegevust, mis haaras teatrit, kino, muusikat, etnograafiat, ringsõite, keeletunde, arutlusringe ja üle kõige viiepäevase ringreisi Lõuna-Eestis koos jaaniõoga Pühajärvel.

Kuna ametlikust kavast võib näha, mida me täpselt tegime ja millal, siis mõtlesin, et kirjutan natuke isiklikest muljeist-kogemusist, teiste sõnadega: arutan natuke niisama.

Mul oli tunne, et saabumine Tallinna tekitaks mulle väiksel määral šokki, ükskõik kui tihti ma sinna reisiksin. Raske täpselt aru saada, miks. Terve linn on ju nii erinev sellest, millega oleme harjunud nn. läänemaalmas, et ei oska kohe paika panna seda kindlat tunnet, mis seal on hoopis teisiti kui mujal. Võiksin näiteks Helsingiga võrrelda, sest sealt otse tulles on värsked võrdlused. Ometi on soomlased ja eestlased teatud määral sarnased. Helsingis märkan, et tänaval inimesed tunduvad iseeneses olevat: nendest ei välju mingit rõhuvat voolu, nad tunduvad üldiselt sissepoole pöördunud ega pane nähtavalt tähele, mis nende ümber sünnib. Tallinnas jälle on tunne, et oled silmapaiste võõras, märgatavalt väljastpoolt tulnud, mitte siia kuuluv. Põhjusi on kindlasti palju, aga tähelepanek surus end peale. Pean siinjuures tähendama, et venelasi on Tallinnas märgatavalt rohkem kui viis aastat tagasi ja eks see avalda oma mõju ka, sest kui eestlaste ja soomlaste vahel võiks olla sarnadusi (iseloomu, kui mitte olude poolest), on vist eestlase ja venelase vahe paratamatult suur.

Kui üldmulje alguses tekitas mulle kergelt ahastust, siis kokkupuutumine isiklikul pinnal Eestimaa ini-

mestega oli ülendav. Külalislahkus ja sõbralik vastutulelikkus kõigis asjus oli igati tunda. VEKSA inimesed olid ilmselt vaeva näinud, et hästi korraldada seminari ja olemist. See hoolekandmine iseenesest juba seadis aluse meie vahekorrale. Olime hoolitsetud külalised.

Meid seminariste oli sel aastal vähe, ainult kümme. Kuuldavasti on eelmistel aastatel osavõtjaid palju rohkem olnud, vist kolmekümne ringis. Soomest oli seekord kõige rohkem (neli), siis ka noori Saksamaalt, USA-st, Ungarist ja Rootsist. Enamus oli õppinud soome-ugri keeli ülikoolis, kuid igaühel ei olnud eesti keel sula. Pean nimetama ka, et üks neist oli puhas soomlane ja teine täis sakslane, kes alles harjutasid eesti keele kõnelemist. Said hakkama küll.

Nüüd mõned lühikesed kirjeldused elamustest, mis ehk aitavad aru saada minu suhtumisest Eestisse.

Meeles on mul eriti Eesti loodus. Olin ju sellest nii palju kuulnud. Kuna polnud seda ise kogenud, siis pidasin kuulnud jutte natuke sentimentaalseteks. Kui selles looduses viibisin, nautisin kõikide meeltega maa uskumatut õrnust ning mitmekesist, rahulikku ilu. Selle maa mõju üllatas mind. Soome ei olnud mind nii viisi mõjutanud, kuigi seal on samuti põhjamaa õrnust looduses. Kas mulle oli sentimentaalsus kuidagi lapsepõlves kuulnud juttudest külge hakanud? Või kas koguni tunnetasin seda oma kodumaaks, maad mida polnud varem kunagi isiklikult külasthanud? See kogemus igatahes lohutas mu hinge, mis ta iganes oli. Üksi jalutades metsa ja põldude vahel heinaajal kuulsin peaaegu iga sammu tagant uut ja erinevat linnulaulu. Lilli paistis olevat ülipalju liike, üks õrnem kui teine. Kui varahommikul kõndisin võõraste taluõue, julgust kokku võttes kartuses, et ehmatan pererahvast, oli mul vastas lihtne ja häbelik perenaine, täis lüpsiämber käe otsas. Kuigi vist ehmatas küll nii kaugelt külalise saabumisest, oli temas sügavat inimlikku sõbralikkust tunda. See oli lihtne, liigutav ja lohutav kokkupuutumine maainimesega, kelle elus oli ilmselt rasket tööd palju.

Käisin oma isa haual. Ta suri Kanadas kümme aastat tagasi, kuid soovis, et tema põrm tuhastataks ja saadetakse Eestisse oma vanemate kalmistule. Sellest ei olnud ma varem täielikult aru saanud, aga nüüd sain küll. Kalmistutel on Eestis tähtis osa elus: seal hoolitsetakse surnute eest nende ümbruse korraldamisega. Rahumäel, Metsakalmistul või maal vana kiriku ümber surnuaial on tõesti rahulik. Tuul sahiseb läbi lehtede, linnud elavad seal. Ma külastasin isa hauda kartes segatud tundeid, kuid lahkusin jälle lohutatud hingega.

Siis oli „õhtu Tallinnas“. Tuttavatega, vanade ja uutega istumine, laul, jutt. Keegi ütles: „Kuuekümmendaid aastaid peetakse õnnelikumateks aastateks, aga kes teab, võibolla nüüd ongi see kõige õnnelikum aeg. Võibolla see õhtu jääb elama mälestuses kõige õnnelikumana.“ Kuulsin seda juttu pealiskaudselt, tähelepanemata. Aga enne kui see õnnelikem õhtu möödaks oli teadsin, et see oli tõesti nii. Midagi liikus mu hinges sõbraks muutumas teistega, eestlastega, kuidagi väga sügavalt. Tundsin nad ära, pidasin omadeks inimesteks. Olin üks neist.

Tartu Etnograafiamuuseumi keldritest läbi käimine on siiani südames ja kätes. Selgitan. Ei olnud ette kujutanud, et nii palju käsitsi ja ilmse armastusega õmmeldud ja kootud peeneid eesti käsitöö-esemeid võiks olla üldse olemas, veel vähem üheskoos. See oli nagu mere-laine löök, näha neid (kuigi ilmselt mitte kõiki) tuhandeid esemeid. Praegu koon mehele ja pojale kampsuneid eesti muustritega ja õppisin telgedel kudumise ära, nii et saaksin ise ka kudumisest rõõmu tunda. Võiksin liialdamata ütelda, et see tegevus on mulle praegu igapäevases elus suurimaks inspiratsiooniks, mis kestab tõenäoliselt veel kaua aega edasi.

Elamustest ei olnud puudust ka teistest külgedest, kuigi ilmne on, et inimesed ja maa olid siiski keskpunktiks mulle. Loengud pakkusid ka sügavat huvi eestlaste ja teiste soome-ugrilaste tagapõhja arutamiseks. Soome-ugri rahvaste kaardil (Helsingi ülikooli andmeil koostatud) oli näha, kui väga suuri alasid meie rahvad asustasid vanal ajal ja kust me pärineme. Muusika, kunst ja teater Eestis on kõik pakkunud mulle inspirat-

siooni ja elamusi. Filmidest jäi eriti meelde suurepärane *Suur Tõll*. Jaaniõhtu Pühajärvel – see kõlab muinasjutulikult! Ja tõesti: õine saun koos külma vette sukeldumistega ei lähe meelest. Selles oli midagi erilist, kuigi olen ka Ameerika mandril palju saunas käinud. Kui sukeldusin Pühajärve, oli mul valdav tunne, et esiisad ja -emad olid olnud siinsamas ja samuti seda momenti tunnetanud nagu mina. Mis tähendab üks väike maalapp? Miks on see teistmoodi kui kõik teised? Miks on see oma?

Miks nii pikalt elamustest rääkida? Tean seda, et olude tõttu ei oleks need elamused võimalikud VEKSA seminarita. Täna VEKSA-t mind kutsumast ja võimaldamast tutvumist oma kodumaaga.

Aga mis on need olud, mis takistavad meid kokku puutumast kaasmaalastega ja eestlaste maaga, selle väikese kodumaalapiga? Sellest on hoopis raskem rääkida. Et see raske on, oli ilmne ka seminaril, kus kutsuti välja arvamusi osavõtjatelt. Meil oli raske aga midagi tõeliselt välja ütelda. Annan ühe väikese näite.

Osavõtjaile oli ette nähtud ülesanne – kirjand teemaga „Nädal Eestis“. Ma ei tea, kas keegi eraviisiliselt selle ülesande täitis, kuid enamus meist küll ei kirjutanud ettenähtud ajal kirjandit. Mitte et oleks keelatud, aga seda lihtsalt ei juhtunud. See jäi meelde nagu takjas ajju. Võibolla täidan ülesannet alles nüüd, käesoleva kirjutamisega. Oleksin tahtnud midagi olulist kirjutada siis, et mingit dialoogi võimalustki arendada, kuid muljed, tunded, olud, teadmatused lihtsalt ei lasknud mind lahti.

Võibolla on kodueestlastel raske aru saada, et reis Eestisse ei olnud meile mingi meelelahutus, vähemalt mõnele meist, väliseestlastest. See oli pigemini tõsine hingeline retk teadmatusse, kus on ometi palju tuttavat. Kuidas tuttavat saab olla, kui ma pole siin kunagi varem olnud? Muidugi oleme õppinud pagulaste käest lahjemal kujul midagi sarnast eesti kultuurile. Aga ma räägin siiski ühest teisest – kas sügavamast või laiemast – teadvuse kihist kui õppimised või kultuur, mingist ürg-

(Järg lk. 21)

Oh, need suured pehmed kõrvad, mis kärpseid ei sallind,
alati olid Sul liiva ja takjate tutte täis,
kas nad kuulevad nyyd, kuis haugatab metsade takka
surnud hunt, keda syda ikka otsimas käis?

Magada päikeses võid ja palav enam ei hakka,
kõuepilved ei heiduta pugema nurka,
tähtedes hulgid nyyd ja nuusutad udu,
tõstad jällegi pää ja hulud. Tundmatu mööda läks!

Ei Sa nyyd lobjakas kylmanud väljadel vantsi
pimedalt, kurdilt, hallas valutavi käpe,
lõhna taas tunned, mõistad uuesti minna,
kuhu vaid tahavad kaugusest sulanud jalad.
Kõik väljad on nyyd rohelised
ja enam ei oska Sa eksida
abitult haukudes kasvavas öös.
Eks, nyyd Sa mõeldes teps ei jookse
vastu kive ja okastraadist aedu
abitult oiates otsatus öös.

Nyyd on õlgi kylje all, aga Su syda,
millistes aedades longib ta taas,
mäletab veel, kuidas too vaene sõber
lumehange ikka magama heitis
ning tuisk oli katuseks yle.
Tõesti, ma tahaksin ometi näha korraks veel Sind.

Ykskõik, kas mind mäletad veel
või on mu hing Sinu jaoks nagu laisk ja süsimust lind,
kelle vari tyliks Su hulkumisteel.

Mida ma muidu siis olen,
kui Su pehmeid kõrvu kunagi hoida teps pole?
Kyll ma tahaksin, et Sa siis oskad sedasi naerda
nagu muiste õpetasin talveõhtuti Sind,
kui mulle vastu jooksed mu igavese aia väraval
ja mitte ei tea, mis Sa rõõmust tegema peaksid,
kas hyppama yle mu pää
või pugema talla alt läbi.

Vist ma pole kunagi naernud rõõmsamat naeru
kui sellel vidusel õhtul, mil ma viimati jõuan
sinna, kus Sa ootad mind. Ja usu, ma unustan,
et mu keha alla keegi ei pannud pihutäitki õlgi.
tean ju kaljukindlasti seda,
et just Sinu taasnägemisrõõm nii suureks,
nõnda tulivägevaks mu sydame muudab,
et mu kehagi kuuleb, kui teda kutsuma lähen
ykskord rohust ja mullast, pilvist ning merest.

Oh those big floppy ears which hated flies
and were always full of sand and thistle burrs!
Do they now hear how the dead wolf barks
behind the woods whom your heart always sought?

You can sleep in the sun and not get hot,
thunderclouds won't frighten you into a corner.
Now you run among stars and smell the fog,
lift up your head and howl; the Unknown passed.

No longer you drag yourself through slushy fields,
blind, deaf, with paws that hurt from frost;
you can smell again, you can run along well
wherever you want to, untired by distances!
All fields are verdant now,
no longer must you go astray
helplessly barking in the darkening night.
Now you don't run into stones
and barbed-wire fences
helplessly whining in the infinite night.

You rest on straw now. But in what gardens
does your heart still stroll?
Does it recall that pal of yours
who fell asleep in a snowdrift
with only a snowstorm over his head?
How much I would like to see you again!
Whether you recall me or not;
even if my soul is but a lazy black bird for you
whose shadow bothers you on your ways.

After all, what am I
if I cannot touch your floppy ears?
Oh how I wish you would laugh again
the way I taught you on those winter nights!
You will race up to me at my eternal gate,
not knowing what to do from joy—
to leap right over my head
or slip through under my feet.

I won't have laughed a happier laugh
than on that evening when at last
I'll be where you await me.
I will forget that there was not
a handful of straw beneath me!
I know, and my faith can't be shaken,
in the joy of seeing you again
my heart will grow strong and fiery,
my body will hear my voice as I call it
back from earth and grass,
from clouds as well as the sea.

A a r n e
V a h t r a

Pealkirjaks pandud tähekombinatsioon on kodu-Eestis üsnagi tuttav: see on lühend EESTI ÜLIÕPILASTE EHITUSMALEVAST, organisatsioonist, mille juured ulatuvad 1964. aastasse. Kartmata eksimist võib kinnitada, et viimase paarikümne aasta jooksul Tartu ja Tallinna suurkoolides õppinud noored on nii või teisi olnud selle organisatsiooniga kokkupuutes.

Kuuekümnendate aastate üsnagi vilkas üliõpilaselus langes EÜE pärisosaks eesti üliõpilaskonna konsolideerija roll.

Suure Repressiooni aastad olid möödas, sedapuhku möödas, ja üliõpilasmõistus otsis ümbritsevas segapudrus teid rahvusliku iseteadvuse eneseavaldusteks. Tulevikku tundus olevat „inimliku sotsialismi“ rajamise võimalikkuse teoorial. Üsna levinuks sai mõttekäik: sõjajärgsetel hirmuaastatel stalinlastega koos töötanud poliitika-, majandus- ja kultuurijuhid on end täielikult kompromiteerinud, nende väljavahetamine on kõige lähema aja küsimus. Kes nad välja vahetab? Loomulikult homme noor intelligents, tänased üliõpilased. Tuleb end teoreetiliselt ja praktiliselt ette valmistada, tuleb läbi komsomoli ja partei rajada teed rahvuslikule iseteadvusele. Vaimusilmas nähti Eestit sotsialistliku satelliitriigi staatuses.

Naiivne, aga ilus.

Nojah. Iga põlvkond peab oma vitsad ise saama.

+

Üliõpilaste sundtööd on nõukogude süsteemis ikka kasutatud. Vorme on olnud mitmesuguseid: kohustuslikust põllutööst niisama kohustusliku osavõtuni „komsomoli löökobjektide“ ehitamisel.

Üliõpilaskonnas valitses halvustav suhtumine sellistesse töödese: minna tuleb käsu korras ning tavaliselt madala tasuga töödele.

Vastuvõtivate organisatsioonide suhtumine oli samuti halvustav: üliõpilastega tuleb vaid lisasekeldusi. Sööda

*Autori kokkuvõtte ettekandest tänavuses mü-s.

neid ja jooda, õpeta tööd tegema ja sunni tagant. Õpivad midagi ära ja siis on neil aeg kooli tagasi minna.

Rahul olid vaid suurjuhid: rahvamajanduse kriitilistesse lõikudesse on saadetud täiendav hulk töökäsi.

Kuuekümnendate aastate üliõpilasjuhid olid keerulises olukorras: ülevalt nõuti töökäsi, tudeng minna ei tahtnud ja mitte iga kohustatud vastuvõtjagi ei pakatanud usust tudengi jõudu ja võimekusse.

Jäi üks teine tee: kogu asja organiseerimine ja juhtimine üliõpilaste endi kätte ja vastutada. Varjatud eesmärk – ja seda tudengite eest ei varjatud – olgu eesti tudengkonna liitmine ühe mütsi alla.

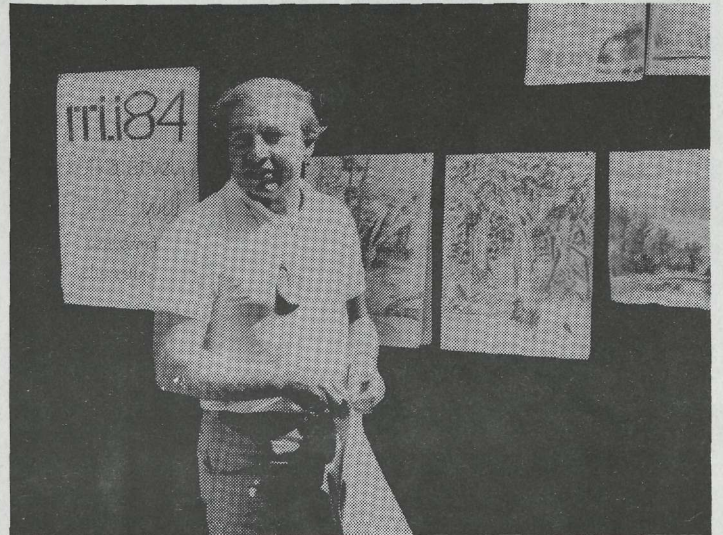
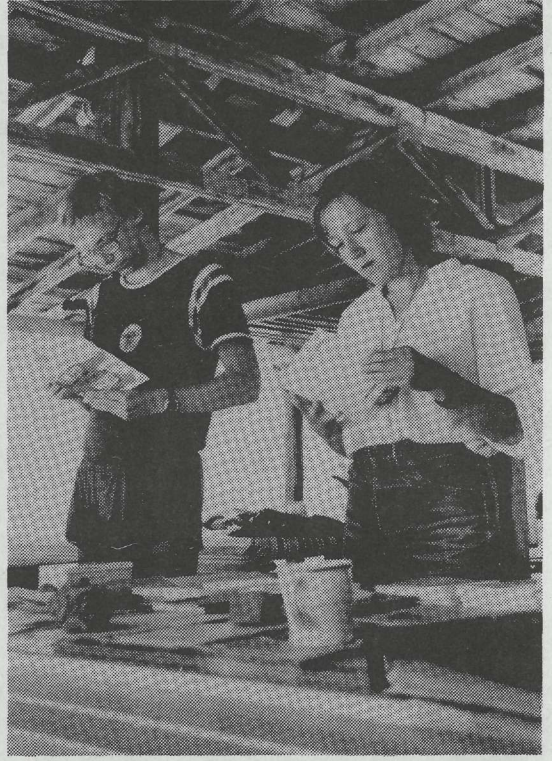
+

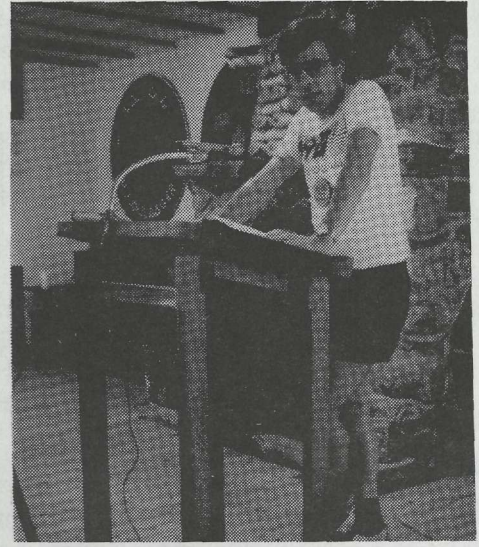
Malli võeti üleliidulisest ehitusrühmade liikumisest, mis Moskva-Leningradi üliõpilased juba 1958. aastal olid käima pannud. Need tavaliselt ainult poistest kompileteeritud rühmad sõitsid suveks Kasahstani suurt raha teenima.

Kasahstaniga, selle uue üleliidulise viljaaidaga, oli juhtunud äpardus. Sinna saadeti tuhandeid ja sadugi tuhandeid inimesi ning tohutult tehnilist varustust. Loomata unustati elutingimused inimestele ja hooldus ning remondivõimalused masinatele. (1964.a. suvel puutusin Džambulski sovhoosis kokku olukorraga, kus kohalikus haiglas töötas ettenähtud kümne arsti asemel üks, kus kohalikus keskkoolis ei õpetatud võõrkeelt ega keemiat, sest polnud vastava kvalifikatsiooniga kooliõpetajaid. Sovhoosikeskuse taga „tehnikasurnuaial“ vedelesid kombainid, millel eelmise aasta väljalaskemärk. Põllutöomasina eluiga – üks lõikushooaeg!)

Uudismaasovhooside juhid püüdsid keerulisest olukorras väljatulekuks kasutada riikliku süsteemi kõrval eraettevõtluse ahvatlevat abi. Suvehooajaks hakati värbama Kesk-Venemaalt ja Ukrainast ehitusbrigaade, kes kokkuleppelise ülikõrge tasu eest omal käel ehitustööd tegid. Kasahstani „pikk rubla“ kujunes üleliiduliseks legendiks ja meelitas kokku igavärki seiklejaid.

(Järg lk. 20)

Ime siis, et tudengidki sellest kinni haarasid. Asjale sai ju muu lisaks patriootilise sildigi külge riputada – osaleme uudismaade ülesharimises.

Samast kõrrest haarasid kinni ka eesti üliõpilasliidrid, ainult asju aeti omamoodi ja kehtestati juhtmõtted, mis osaliselt püsinud tänaseni:

- osavõtt maleva tööst on vabatahtlik;
- malevas kehtib täielik omavalitsus;
- kõik juhid on üliõpilaste poolt valitavad;
- iga maleva allüüli – rühm – koosneb erinevate kõrgkoolide üliõpilastest;
- töötasu jagatakse rühma liikmete vahel võrdselt.

Esimene samm tehti 1964.a. suvel. 125 vabatahtlikku (ja kindlasti seiklushimulist) üliõpilast sõitis kolmeks kuuks (juuli-august-september) Kasahstani. Üldjoontes läks asi korda ja järgmisel suvel oli minejaid juba 250.

1966. aasta suvest jäädi Eestisse.

Organisatsiooni populaarsus kasvas, soovijaid tuli üha juurde. Tööde põhiraskus Eestis, rühmad Kamtšatkal, Jaakuurias, Kasahstanis ja Ida-Euroopa satelliitriikides (viimastes vahetuse korras – näiteks 25 eesti tudengit pooleteiseks kuuks Ungaris ja 25 ungari üliõpilast samal ajal Eestis.)

Maleva algaastail valitses temas täielik omavalitsus. Maleva juhid astusid samme kuulutamaks EÜE juriidiliseks isikuks (oma pangaarve ja ministrite nõukogu poolt kinnitatud põhikirjaga). See lahing kaotati: parteijuhid kuulutasid selle katseks luua komsomoliga võistlev organisatsioon.

Malevale jäeti siiski õigus ehitusorganisatsioonidega lepingute sõlmimiseks ja rühmade töö- ja elutingimuste loomiseks. Üks protsent lepingulisest üldsummast tuli ehitusorganisatsioonidel anda maleva elu korraldamiseks.

Tänaseks on maleva liikmete arv stabiliseerunud 2500-le igasuvisele osavõtjale.

EKP ja ELKNÜ Keskkomiteed on alati olnud maleva suhtes ebamäärasel seisukohal. Ühest küljest kahtlustatakse

igat üliõpilasinitsiatiivi ja teisalt ollakse sundseisukorras maleva tunnustamise mõttes, kuna krooniline töökäte puudus kummitab. Võimude surve malevale on pidev; järkjärgult on üliõpilastel tulnud loovutada esialgsed privileegid. Juhtide valitavus lõpetati ära, maleva keskstaabi määrab ja kinnitab ELKNÜ Keskkomitee büroo. Malevas on sisse viidud nn. poliitkasvatuse plaan, püütakse keelustada maleva igasuviseid kokkutulekuid jne. jne.

Ja ikkagi sõidab suviti malevasse 2500 eesti tudengit.

Minu viimane kokkupuude EÜE-ga oli 1982. aasta augustikuus. Põlva lähedale Intsikurmu lubati maleva kokkutuleku sildi all nn. parimad rühmad. Tudengeid koos kusagil poolteisttuhande ümber. Kokkutuleku teisel päeval toimus isetegevusprogrammide võistlus. Žürii ette jõudis 18 eelnevalt kõige tõsisemalt tsenseeritud etendust. Kuus kunstiliselt kõige tugevamat paistsid kohalviibivatele nomenklatuurimeestele kehtiva režiimi suhtes ülikriitilised ja nad keelasid sel põhjusel auhindade väljaandmise. Minul kui žürii liikmel ja kunagisel maleva juhil tuli see otsus tudengitele teatavaks teha.

Tuhat viissada üliõpilast vilistas sellele otsusele.

Elus on hetki, mis aitavad elada.

VEKSA...

semast, isegi võibolla „geneetilisest mälust“ või teadvusest — kuidas seda üldse saab nimetada? On's see „kollektiivne mälu“, millest C.G. Jung mõtles ja kirjutas eluaja? Ega mul vastuseid pole, ainult küsimusi ja ähmasid, kuid end pealesuruvaid aimdusi. Nagu olen siin igati püüdnud vihjata on meil, kes pole Eestis sündinud, ei ela ega sure seal, ikkagi selle maa ja rahvaga midagi pistmist.

Miks see on siis nii raske-raske küsida, raske vastata? Meie väljas oleme nagu vaimud, rahvakild, millel on vähe elujõudu enesest leida. Me oleme iseeneses lõhestatud, rääkimata ühiskonna lõhestatusest. Tean ise, et olen osalt kanadalane, osalt isegi ameeriklane, sest elan siin juba ligi kolmteist aastat ja kavatsen

edasi elada siin — ja viimaseks: osalt eestlane, sest mu vanemad ja esivanemad olid eestlased. Olen kõige põhilisemalt ja tugevamalt eestlane, kuid samal ajal kõige ähmasemalt. Mu süda ja hing on eestlase omad.

Moodne ellusuhtumine ei hinda arutlust sel teemal, nii et tahes-tahtmata jäävad need teadmised arendamatuiks, pimedusse, võrreldes praktiliste eluküsimustega. Ma ei kuulu täielikult mitte kuskile, vaid olen tükikides — siin ka, seal ka. Mis saab oludest tükeldatud inimene või ühiskond üldse teha? Praegu ma rääkisin väliseestlaste ühiskonnast, meist, vaimudest, kes otsivad oma kadunud hingekilde kodumaalt või kodumaa mälestustest. Kuidas kodu-eestlastega on, ei oska ütelda, kuid paistis, et seal ei ole olud ka mitte eriti soodsad terve ja elujõulise ühiskonna eluks.

Olen mõtelnud palju neile küsimustele ja midagi on hakanud koitma. Kuna oleme väike rahvas ja pealekauba füüsiliselt lõhestatud ning ka hingeliselt killustatud, tihti teadmata kustpoolt neid kilde otsida, siis ei jää muud üle kui uusi külgi ja kilde juurde kasvada ja arendada. Peame ennast suutma parandada, kildkillu haaval jälle kokku panna. Peame olema võimelised rohkem saavutama kui mõned teised, kellel ei ole nii sügavaid lõhestusi olnud. Ei tohiks lasta end mingil tingimusel langeda vanade lahenduste radadele, mis ilmselt ei lahenda midagi. Õppisin väikest viisi, aga küllaltki raskesti sarnase kohanemise probleemile vastu astuma ja ennast muutma, kui sattusin elama ameeriklasega, täiesti üksi ameeriklaste sekka. Mul võttis aastaid, enne kui aru sain näiteks sellest, et teatud ameeriklased peavad ebaviisakaks arutada küsimusi tungival toonil. See on eestlaste seas aga isegi kombeks, täiesti vastuvõetavaks viisiks. Ent „igal maal ise viis“, õpetab vanasõna — ja kui oludele tõsiselt vastu tulla, siis kehtib avar meel *igal* juhul, isegi Eestit külastades, isegi Ameerikas elades, isegi iga päev.

Nüüd tulen tagasi enne tõstatatud küsimuse juurde: miks me ei julgenud Eestis päris vabalt arvamist esi-

tada? Olud on nii erinevad nn. lääne ja ida maade vahel, et vahest jääb mulje: vahemaa on nii suur, et keegi ei saaks aru niikuinii, isegi hea tahtmise juures – mis tihti tundub puuduvat. Kahtlustatakse mõlemal pool, kuigi ei saa täpselt aru, miks „nemad“ peaksid „meid“ kahtlustama. Pean ütlema, et pingutan end kõvasti, et ette kujutada kuidas N. Liit tunnetab olusid ja meid. Järeldan, et sealsel inimesel on vähemalt sama raske minust aru saada kui minul temast. Aga mis siis nüüd äkki eestlaste omavahelises läbikäimises oleneb lääne ja ida vahekorra? Vastus on: KÕIK! Meie ei tea Eestis käies, kellega meil tegemist on, eestlaste või „nendega“ – samuti nagu nemad... Sest „nemad“ on ju „meie“ vaenlased *by definition*: maa, kellel on tuhandeid tuumarelvi „meie“ poole sihitud, on kahtlemata meie vastu vaenulik – aga samuti teiselt poolt vaadates. Peale selle mängib suurt rolli ajalugu, mida ei suudeta unustada ega andestada eriti väliseestlaste poolt. Ma ei tea ka, miks seda peaks unustama või andestama, aga midagi muud peame KA tegema peale krampliku MITTE-andestamise ja veriste sõnade. Kas see on võimalik? Mis ja kuidas? Ma ei tea midagi peale ettevaatliku, kuid avarameeelse suhtlemise.

Kui meie, väliseestlased läheme Eestisse, astume võõr-
 rasse, kartustäratavasse maailma. Sama tunnevad vist
 meie suguvennad siia saabudes. Miks mitte üksteist ai-
 data? Ei ole mõtet üksipäini naiivselt vastuseid
 nuputada. Arutame asju, arutame avameelselt, seal kus
 meile selleks võimalus ja õigus antakse. Kui keegi
 ei suuda avameelne olla (mis on täielikult arusaadav),
 siis ta võiks siiski kaasa aidata sellega, et ta midagi
 hirmus lõhestavat ei ütle. Mõtleme enne järele, mis
 meie suhtumine olukorda arutusele juurde annab, vaatame
 üksteisele silma siin ja ka seal. Silmad peegeldavad
 hinge, nendest paistab kõik, kui ainult vaadata.

Mõned meist on ehk tõepoolest müünud oma hinge, kas
 olude või iseloomu tõttu. Nendele tahaksin esitada Ma-
 hatma Gandhi õpetuse, mille ta filmis annab islami
 usku mehele, kes oli tapnud hindu poisi, teda vastu
 seina tagudes, kuna ta oli hinge põhjani ahastuses oma

väikese poja surmamisest hindude poolt. Gandhi ütles talle: „Ma tean, kuidas sa sellest hingepiinast pääseda võid, mul on lahendus sulle: mine ja otsi endale üks väike hindu poiss kasulapseks, niisama vana kui oli su oma kadunud poeg. Kasvata teda hindu usus, oma verivaenlaste usus, tema vanemate usus, õpetades teda peensuseni hästi ja korra kohaselt. Selle teoga sa vabastad enda oma kuriteost.”

Viis aastat tagasi, kui viibisin Tallinnas sugulaste juures poolteist kuud, oli mul aega niisama seal olla ja rahulikult tunnetada olusid. Siis tulid minu juurde unes või poolunes sadakond vana maa-eestlast – või nende hinged, kuidas seda näha? Nad ei lausunud mulle sõnagi, kuid ootasid tähelepanelikult ja kannatlikult midagi minult. Kuigi küsisin korduvalt nendelt, mida nad tahtsid, ei tulnud vastust. Pidin lõpuks ise vastu-seid aimama. Tuli välja, et aimasin: nemad saavad mind aidata ja mina saan neid aidata. Seal nad siis on seisnud viis aastat, ei mingit lahendust mõistatusele.

Hakkan vist alles nüüd aru saama. Võibolla need ei olnudki surnute hinged, nagu olin arvanud, vaid hoopis elavate omad. Sest tunnetasin Eestis olles, et rahvas seal *elab* – on ikka olemas: väsinud, hallivõitu, isegi vahest kulunud, aga elus. Tean, et armastan seda rahvast ja tahan kõik teha, mida suudan, et neid aidata. Nemad aitavad mul arusaamisele jõuda kes ma olen, kuhu ma kuulun, mis keeles mu süda kõneleb mulle. Mina saan neid esindada mujal maailmas, olla väärtuslik ja võrdne maailma elanik, kes oskab hoida ühte oma rahvuskaaslastega ja teiste rahvastega sellel maakeralapil. Tahan ennast pingutada, et efektiivselt inimeste seas elada, et nemad saaksid ka edasi elama jääda. Tahaksin kangesti, et nende vaev ei oleks olnud asjata. Nii palju on võita ja nii palju on kaotada. Maailm ei ole enam seesama vana maailm, vaid hoopis teine ja laetud hädaohtudega, mida ei oska ette kujutada. Kui me otsime, siis me leiame uusi, sobivamaid lahendusi. Kaasmaalased: kutsun teid KÕIKI ühendama mõtteid, arutama avalikult neid küsimusi, et leida ühiselt midagi meile kõigile, midagi meie kõikide hingedele.

Mardi
Valgemäe

Rahvusvaheliselt tuntuimaks tšehhi dissidendiks võime pidada Vaclav Havelit, sest näitekirjanikuna, eriti absurdistlikult sädeleva „Teate” autorina, mis esietendus 1965, saavutas ta läänes laia kuulsuse. („Teade” ilmus ka Eestis, vahetult enne 1968.a. invasiooni.) Prahas elunevat inimõiguste eest võitlevat lavataidurit on aga kohalik režiiim korduvalt kimbutand ja kaks korda vangistand, ning tema näidendid on olnud autori kodumaal 1969.a. saadik keelu all.

Sellele vaatamata jätkab Havel loomingut. Kolm tema ühevaatuslikku lavateost, kirjutet seitsmekümnendiku teisel poolel ning ühendet sama peategelase kaudu, esitati novembris 1983 New Yorgi *Off-Broadwayl* asuvas hästitunt Joseph Pappi „Avalikus Teatris” (*Public Theatre*). Salaja Tšehhoslovakkiasst välja saadet näidendikimp kandis tõlkes ingliskeelset pealkirja *A Private View*. Selle süütu fraasi taga peitub poliitiline sõnamäng. Pinnapealset näib siin olevat tegu eraviisilisusega, sest keskmises tükis näidatakse peategelasele „eraviisil” pursuilikult jõukat sotsialistlikku kodu. Väljendi *a private view* sügavam mõiste viitab aga isiklikule arvamusele, teiste sõnadega: dissidentsusele.

Esimene lühinäidend, „Intervjuu”, mängib õllevabrikus, mis ilmselt ei erine kuigi palju kohast, kus Havel pidi kord lihttöölisena leiba teenima. Harimata, ohtralt märjakest tarvitav ülemus pakub Vanekiks nimetet autori teisikule sooja kantseleikoha kahel tingimusel, millest üks osutub üpris kafkalikuks. Vanek sokutagu ülemuse voodisse – ainsaks öökski – tuttav näitlejatar ning kirjutagu ise enda kohta käiv valitsusele saadetav salajane aruanne. Esimese tingimusega on tööline tõrksalt nõus. Teist aga keeldub ta täitmast: enese peale ei ole ta võimeline kaebama. Et anda sellele ideeliselt vaimukale, kuid dramaturgiliselt hõredale süžeele enam resonantsi, jääb purjus šeff tüki lõpul magama, ent kui Vanek püüab toast välja hiilida, ärkab ülemus, kes arvab, et Vanek on just sisenemas – ning tegevus algab uuesti, seekord aga hoopis vähem vastu puikleva Vanekiga.

Teises näidendis, *Private View*, külastab Vanek vanu sõpru — abielupaari, kes on sisustanud oma korteri hinnaliselt, kuid põhiliselt maitsetult. Eriti vaimustet on sõbrad Ameerikast toodud asjadest, nagu uuemad popmuusika plaadid ja *bourbon* viski. Havel pipardab seda kergekaalulist tükki lopsakalt absurdistliku stseeniga, kus esemete „eraviisilisel“ näitamisel mees laseb naisel paljastada ülakeha, et Vanek võiks imetleda tema abikaasa rindu. Moraal on siin ilmne: esemekultus vähendab inimsust. Seegi teos lõpeb ümberpöördega. Vanekit mitmesuguste etteheidetega hurjutand sõbrad hakkavad lausa nutma, kui viimane püüab põgeneda nende korterist. Vanek otsustabki mitte lahkuda ning kõik langevad üksteisele kaela.

Kolmas lühinäidend, „Protest“, osutus visuaalselt kõige staatilisemaks, ent siiski sisutihedaks. Režiimile hinge müünud romaanikirjanik Stanek pöördub Vaneki kui „elukutselise“ dissidendi poole ettepanekuga koostada protest teisitimõtleva rokklaulja arreteerimise puhul, et aidata noormeest, kes muuhulgas on rasestand romaanikirjaniku tütre. Vanekil on mitme allkirjaga märgukiri juba valmis ning ta soovib, et ka Stanek sellele alla kirjutaks. Stanek muidugi keeldub. Kuulates tema sofistliku loogikaga väiteid, põikas vähemalt ühe saalisviibija mõttes ENSV-sse, kus nelikümmend intellektuaali kirjutasid alla eestluse säilitamise protestimärgukirjale. Oleks huvitav teada, missuguste argumentidega sealsed parteisoosikud-kirjamehed samalaadse soovi tagasi lükkasid.

Haveli autobiograafiline Vanek, kannatades nii ülemuste, sõprade kui kolleegide sõgedusi, jätab õhtu jooksul pisut märterliku pühaku mulje. Autori dramaturgiline huumorimeel toob aga kõigi kolme tüki lõpul peategelase iseloomustuse siiski tagasi maa peale. Eriti tugevalt ilmneb see viimases näidendis. Kuigi ta kõhkleb, ei põlga Vanek talle Staneki poolt antud süümepiinadest läbiimbutet raha.

Näendidid tõlkis Vera Blackwell. Kõigiti kompetentse lavastuse eest vastutas Lee Grant. Vanekit mängis suju-

(Järg lk. 31)

ADELAIDE ESTI RAADIO PROGRAMMID 1 - 104

-
1. Tutvustamine Nr.1
 2. Tutvustamine Nr.2
 3. Sild kodumaaga
 4. Mikhkripäev
 5. Anna Haava
 6. Saaremaa
 7. "Hõmarik"u" laulugrupp
 8. Armastuslaulud
 9. Mardipäev
 10. Noorte saade Nr.1
 11. Meta Pruul'i mälestussaade
 12. Tartu Ülikool
 13. Eesti Päevadest
 14. Talv kodumaal
 15. Jõulud 1981
 16. Laste jõulussaade 1981
 17. Uus-aasta 1982
 18. Eestlasi operettides Nr.1
 19. Tutvustame lauluansambleid
 20. Mis on Eesti kultuur (Noorte saade Nr.2)
 21. Skautlikud noored
 22. XI Eesti Päevad
 23. Rudolf Tobias'e muusikat Nr.1
 24. Eesti Vabariigi Aastapäev 1982
 - 24.a Eesti Vabariigi Aastapäev 1982 (Inglisekeelne)
 25. Eesti toidud (Noorte saade)
 26. Tallinn
 27. Komöödia
 28. Marie Under
 29. Jaak Joala laulab
 30. Ülestõusmispõhad 1962
 31. Eestlasi operettides Nr.2
 32. Dr.Roman Toi muusikat
 33. Jõripäev 1982
 34. Eesti Rahvatants Nr.1
 35. Emadepäev 1982
 36. Leonid Trett'i loomingut
 37. A.E.Meeskoor
 38. Arne Diti muusikat
 39. Jenny Simon laulab
 40. Kõõditamise mälestuseks
 41. Jaanipäev
 42. Kõlapiisid laulavad
 43. Heinamaarjapäev
 44. Kurt Strobel'i saade
 45. Eestlasi operettides Nr.3
 46. Viljandimaa
 47. Eesti Rahvatants Nr.2
 48. Lydia Koidula
 49. Rudolf Tobias'e muusikat Nr.2
 50. Austraalia Eesti Seltside Liit
 51. Noorte saade (Kuhu me läheme)
 52. Jõri Parijõgi
 53. A.E.Raadio esimene aastapäev
 54. Eesti Rahvarõivad I
 55. "Kalevipoeg"
 56. Usuline saade
 57. Gerda Murre ja Tiit Kuusik
 58. Sk.Noorte Suurlaagreid
 59. "Õmad Poisid"laulavad
 60. A.E.Meeskoor
 61. Laste saade
 62. Eesti Rahvatants Nr.3
 63. Kadripäev
 64. Tartu Ülikool
 65. Eestlasi operettides Nr.4
 66. A.E.Selts
 67. Jõulud 1982
 68. Laste jõulud
 69. Uus-aasta 1983
 70. Lorilaulud
 71. Ooper "Vikerlased" I
 72. Ooper "Vikerlased" II
 73. Eesti Rahvarõivad II
 74. Eesti Viikingid (Noorte saade)
 75. Armas Maiste klaveril
 76. E.V.Aastapäev 1983
 - 76.a E.V.Aastapäev (inglisekeelne)
 - 77 Fred Vill'i humoreske
 78. Esimene Eesti Helifilm
 79. A.E.Naiskoor "Ilo"
 80. Soovikontsert I
 81. Ülestõusmispõhad
 82. Marie Under 100 a.
 83. Eesti Rahvatants Nr.4
 84. Juhan Avik
 85. Sk.Noored "Õmera"Suurlaagris
 86. Mikhel Lõdik
 87. Emadepäev 1983
 88. A.E.Naiskoor "Ilo"
 89. Võrumaa
 90. A.E.Noorte Päevad
 91. Saade lastele
 92. Soovikontsert
 93. Jaanipäev/Võidupõha
 94. A.E.Päevad 1983/84
 95. Eesti muusikat kodumaalt ja väljast
 96. Eedo Karrisoo mälestuseks
 97. Leonid Trett'i muinasjutte
 98. Lõhingud Sinimõgedes 1944 a.
 99. Kuuldemäng "Saunas"
 100. A.E.Meeskoor 35 a.
 101. Peapiiskop K.Veem'i kõlaskäik
 102. "Estonia"teatri avamine 21.8.1913
 103. Pärnumaa
 104. Adelaide Eesti Raadio 2.aastapäev

Vahendaja Põhja-Ameerikas:
ANSIB ASSOCIATES Human & Ethnic Resources Exchange
P.O. Box 25780 Chicago, Illinois 60626, U.S.A.
By Appointment: (312) 761-3984

üks karp [= 2 pooltunnist ALLAN SIBUL
saadet, tellija valikul]
US \$ 8.- (4-6 nädalat tel-
limise tähtsuseks)

Üks
Müalane

MÜA toimus tänavu uues kohas – 70 km. Sydneyst läänes, Nepean'i jõe kaldal, Sinimägede jalal asuvas Yarrowood'i konverentsikeskuses. Ühel pool põua tõttu nireks kuivanud Nepean, teisel pool mets ja mäed. Austraalia kellalinnud (*bellbirds*) tilistavad oma kelli!

Saabuti MÜ-sse vana aasta viimasel päeval, et koos uut vastu võtta ja aasta esimesel päeval innukalt tööle asuda. Tänavuse kursuse korraldaja, väsimatu Tiiu Salasoo oli kirjutanud eelteatele: „Siht – ajutuulutamise suvises looduses ja sõbralikus vaimus“. See siht saavutati!

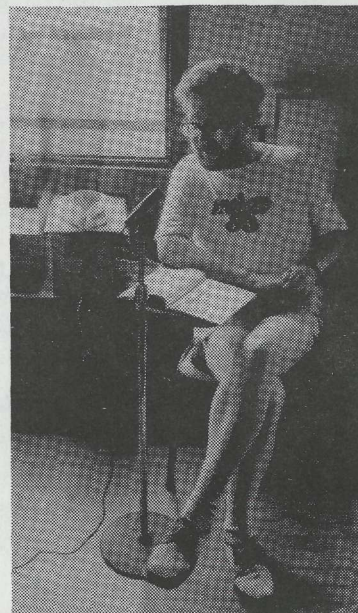
Käsitleti küsimusi mitmest valdkonnast. Kuna sel aastal oli osavõtjate eesti keele oskus enam-vähem ühtlane, siis asendati igahommikused keeletunnid arutlustega Winifred Oseri ja Inno Salasoo juhendusel. Ühiselt arutati kas kuulajate-osavõtjate või juhendajate poolt esitatud keelelisi probleeme. Nii mõnigi „Miks?“ ja „Kuidas?“ sai siin selgemaks.

Inno Salasoo kõneles oskussõnade loomisest, Leo Karlov andis ülevaate eesti keele valdajaskonnast tänapäeva Eestis ja soome-ugri rahvastest praeguse N.Liidu alal. Pilk kaardile näitas, et kurikuulus Vorkuta orjalaagrite piirkond asub komide maal. Eesti rahva ja kultuuri olukorda tänapäeval käsitleti põhjalikult Tiia Raudma juhatatud vestlusel hiljutise 15 eesti haritlase avaliku kirja kohta. Veel vaadati filme Artur Kapi eluloost ja ... korstnapühkijaist.

Kauge külaline Aita Salasoo Indiana ülikoolist pidas huvitava ettekande eksperimentaalfoneetikast, eriti häälikute *k*, *p*, *t* tajumisest. Üldfoneetika taustal käsitles ta ka eesti häälikute erijooni.

Fotod
lk. 29

MÜA '83: kogu pere (miinus päevapiltnik?) – Winifred Oser jutustab Tartust. – Head tuju näitavad Tiiu Salasoo, Boris Lees, Sulev Kalamäe ja Tiia Raudma. – Inno Salasoo rajamas teid ökoloogia uudismaile.

Omapärane oli Tiia Raudma lindistatud ingliskeelne ettekanne tänapäeva Eesti luulest, mis oli mõni aeg tagasi Austraalia riiklikus ringhäälingus esitatud uute ja võõrkeelsete luuletajate sarjas. Saates lugesid eestikeelseid alotekste mõned autorid kui ka Lembit Salasoo, ingliskeelseid tõlkeid aga parimad austraalia näitlejad. Algtõlge oli suuremalt osalt Tiia Raudma töö.

Vana-aasta õhtul oli „kirjanduslik salong vanas Tartus“, kus Lydia Koidula (Silvia Silvéus) tervitas oma külalisi – eesti kultuuritegelasi. Iga MÜ osavõtja kujutas mõnd omaaegset tegelast ja esitles ennast. Isegi Anna Haava oli võitu saanud oma arglikkusest ja eelarvamustest ning istus sõbralikus vaimus Miina Härma ja Heiti Talvikuga ühes lauas! Aga aastaarvud ei tähendanud midagi, ainult et 1983. saabudes lauldi Eesti hümni ja igaüks püüdis mõistatada oma tulevikku õnnevalamisel.

Toidu ja söömisega ühenduses olevaid katkendeid eesti kirjandusest esitas Silvia Silvéus. Igapäevane söögikord eesti talus ja pidulik pulmasööök maal, kui pingid vajusid pärast sööki sööjate raskuse all looka, vaheldusid peenutseva õhtusöögiga tõusiklikus linnakodus (Tammisaare).

Tartu kajastusist eesti kirjanduses kõneles Winifred Oser. Tartu on olnud tegevuskohaks paljudele teostele, Tartut on ülistatud luules ja proosas ja oma saatust on Tartu „ise“ kaevanud Käsü Hansu nutulaulus „Oh, ma vaene Tartu liin“ (1708). Tartu-aineliste luuletajate ja proosakirjanike hulgas on kahtlematult esikohal Bernard Kangro, kelle luuletsükli „Surematu Tartu“ ja Tartu-romaanidel kõneleja pikemalt peatus.

Leelo Olm esitas oma tähelepanekuid ja isiklikke kogemusi eesti keele õpetamisel lastele, eriti väikelastele. Kuigi kodus püütakse säilitada lapse eesti keele oskust, tekib konflikt kahe keele vahel kui laps kooli või lasteaeda läheb. Arutati eesti täienduskoolide ja mänguringide tegevust.

Eesti muusika valdkonda viis meid August Pruul, kes kõneles Eduard Tubina elust ja loomingust. Kõne vaheldus Tubina muusika näidetega helilindilt. August Pruul

korraldas ka katseid muusika mõju kohta kuulajatele. „Katsejäresteks“ olid kõik osavõtjad ja ilmselt oli meie hulgas väga erinevaid üksikolendeid, individualiste!

Austraalia on teistest maailmajagudest eraldatud ruumiliselt, kuid väliseestlaste probleemid on peaaegu samad üle kogu maailma. Boris Lees võttis vaatlusele ja arutlusele *Aja Kirjas* 1980.a. ilmunud kirjutise eestluse säilitamisest ja eesti ühiskonna muutumisest. Samuti kõneles ta ka oma muljetest Põhja-Ameerika ringreisilt ja osavõtust Kanada Metsaülikoolist.

Viimase AABS-i konverentsi tõi meile lähemale Tiiu Salasoo, kes oli seal viibinud ning kirjeldas vaimustusega kui palju teadlasi balti küsimustega tegeleb. Oma matkamuljeid jagas mülastele kogunud rändur Reet Vallak, näidates ja kommenteerides valguspilte Himaalaja mägedest ja Nepaalist.

Viis viljakalt veedetud päeva!

Tšehhi...

valt Stephen Keep. Omaette ironiat tekitas asjaolu, et parteikirjaniku osa tõlgendas Richard Jordan, kes mõni aeg tagasi kehastas ameerika rannavalve ohvitseri USA telefilmis, mis dramatiseeris leedu meremehe Simas Kudirka põgenemiskatset nõukogude laevalt. Jordan mängis seal patrulllaeva kaptenit, kes andis merel Kudirka tagasi venelaste kätte, millele järgnes, nagu võis arvata, toores leedulase peksmine nende poolt.

Vaheajal jagati publikule materjale Haveli vangipõlve kohta. Koos näidenditega kriipsutasid need alla tšehhi lavataiduri enesekindlust ja õiglustunnet põrguks muutumas riigis.

REISIMINE-2

H
E
K
I

©1983

JÄRGENB

ON LÖMMIS MEIE ELU

K
L
A
V
E
R
I
D
O
E
G

NET/
VÖRK WHO: Martin Ahermaa, Alar Aedma, Silvi Loite, Karin Ilves,
Peeter Ilves, Heili Niidas, Peeter Pajos, Piret Sarapuu.

WHAT: A group of second-generation Canadian-Estonian performing and visual artists, sharing a wide variety of skills and techniques.

WHERE: The City of Toronto and environs.

WHY: A question requiring several answers as well as a bit of background information, to wit:

1. Background -- This group originally came together on an ad hoc basis as a result and during a Canadian-Estonian art exhibition organized by Pajos, Aedma and Ahermaa at the former Don Hall during April 1983. The others contributed their own work for display. Extensive discussions between the eventual members revealed a need for continued contact on a frequent if not daily basis; in short, a melting pot of ideas based on common experiences and a shared ethnic background (Estonian). Moreover, it was also recognized that selected features of both cultural traditions (i.e. Canadian and Estonian) may permit the development of meaningful, possibly new forms of artistic expression as well as, fostering maturity, professionalism and self-actualization of our respective talents and output/finished works. To date, owing to the generosity of the owner, Mr. Alex Perlman, we have been able to continue using the former Don Hall as studio space and for performances of works-in-progress, on an invitation-only basis.

2. While we gratefully acknowledge Mr. Perlman's tacit support of our activities, we find ourselves in complete disagreement with his plans to convert this historically and architecturally important building into eight condominium apartments (see the attached information package). Furthermore, Mr. Ahermaa's research and subsequent letters to various elected and non-elected East York municipal officials (dated June 13 and 14, 1983) have elicited little acknowledgement and/or response. The reverse is true for members of higher levels of government and the general public. It is our sincere hope that "demolition by attrition" of one of East York's oldest ethno-cultural centres as well as only professional theatre facility will not occur.

MÜA 83

XII MÜA toimus 31. XII 82 - 4. I 83 Yarrowood'is (Sydney lähistel) 22 osavõtjaga (vt. lk. 28-31).

LOENGUD Söögi- ja lauakommetest eesti kirjanduses (Silvia Silvéus); *Uute terminite loomine ökoloogia alal* (Inno Salasoo); *Eesti rahvas ja kultuur kodumaal* (Tiia Raudma); *Eduard Tubin* (August Pruul); *Eksperimentaal-foneetikast* (Aita Salasoo); *Tartu kajastusi eesti kirjanduses* (Winifred Oser); *Balti Uurimuste Edenduse Seltsi konverents* (Tiiu Salasoo); *Muudatusi eesti keele valdajaskonnas 1970 - 79* (Leo Karlov); *Eesti keele õpetamisest väikelastele* (Leelo Olm); *Nepaal* (valguspiltidega; Reet Vallak); *Soomeugrilased N. Liidus* (L. Karlov).

MUU TEGEVUS Vestlused: Ajakohast estovisiooni otsides; MÜ 82 Boltonis (kaks vestlust; Boris Lees); *Eesti luule Austraalia riiklikus raadios* (Tiia Raudma); *Osa-võtjate arusaam Tubina klaveripreliüüdidest* (A. Pruul). *Kirjanduslik salong vanas Tartus* (vt. lk. 30).
Filmid: Artur Kapi elulugu. Korstnapühkijad.

MÜ 83

XVI MÜ toimus Kotkajärvel 20. - 28. VIII 83. Osavõtjaid oli 56.

LOENGUD Laulupeost Vabadussõjani (Imre Lipping); *Soome-Eesti-Läti-Leedu iseseisvuse süünd* (Rein Taagepera); *Juhan Liiv - eesti iseseisvuse esimesi prohveteid* (Vello Sermat); *Eesti muusikateatri süünd* (Taavo Virkhaus); *Vabadussõja peegeldused eesti kirjanduses* (Heino Susi); *Eesti üliõpilaste Ehitusmalevast* (Aarne Vahtra); *„Tore on joosta üle lumise välja“* (Walter Rand); *Johnny B. Isotamme luule ja ilusad 60-ndad Eestis* (Maret Aranovich); *Kamuflaaž ja kontekst* (Hardu Keck); *Jüri Kuke surm* (R. Taagepera); *Kas Eestil on tulevikku?* (Heino Ainso); *Eesti kollektiviseeritud põllumajandusest* (Adir Aranovich); *Eesti-vene kultuurisuhetest ja eestlaste assimileerumisest Eestis* (M. Aranovich); *Tänapäeva Eesti kutseline teater* (A. Vahtera); *Artur Kapi kantaat „Päikesele“* (Roman Toi).

ÕPPERINGID Üldteadmisi Eesti kohta (Heino Susi); *Sõltuvus, iseseisvus ja vabadus kirjanduses* (Valli Naelapea); *Plaane eestluse säilitamiseks* (Heino Ainso); *Eesti heliloojad* (Taavo Virkhaus).

HUVIRINGID *Joonistamine* (Hardu Keck); *Koraalinootide korrastamine*; *Sõjaväeteenistuskohustus - kasulik või kahjulik?* (kaks huviringi; Roman Toi); *Loodusmatk „Uudismaal“* (Vello Soots); *Tühja tagaajamine [= Trivial Pursuit]* (Linda Valter); *Varrastel kudumine* (Hilja Jukkum); *Rahvatants* (Toivo Siitam); *Jaani Kaplinski essee-dest*; *Rahvateadustest Eestis* (kaks huviringi; V. Salo).

MUU TEGEVUS *Oma loomingust* (valguspiltidega; Hardu Keck). Filmid: *Teeb trikke*; *Suur Tõll*; *Tuultepesa*.

ESTO-
SUVI
1984

14.- 16. VI AABS-i IX konverents (Montréal)

30.VI - 8.VII maailmalaager „Eesti lipp“ Kotkajärvel

8.- 15. VII ESTO '84 (Toronto)

15.- 22. VII METSAÜLIKOOL Kotkajärvel.

Peateema: *Väliseestlased, vanad ja uued.*

Lähemat: Kotkajärve Metsaülikool

45 Fulton Ave.

Toronto, Ont.

M4K 1X6 Canada (Tel. 416/463-9065)

Fotod
lk. 18j

(Ülevalt vasakult:) Tiina Sermat ja Kristi Lüdig kut-
suvad metsa! - Uno Ramat ja Pille Läänemägi MÜ raamatu-
laadal. - Hilja Jukkum ja Maret Aranovich võtavad asja
lõbusast küljest. - Adir Aranovich loengupuldis. - Hardu
Keck oma huviringi näitusel. - „MÜ Interdistsiplinaarse
Rahvateaduste Instituudi“ (poolametlik) avamine. Majast
paremal & nähtaval: Taavo Virkhaus, Aarne Vahtra, Asta
Lokk, Linda Valter, Käbi Lokk, Vello Salo. (*Urmas Wompa
ja Vello Salo fotod.*)

Ilmund
huvitavat

Hilda Esko, *Delos*. Värsse ühest unustatud saarest.
Montréal 1983:45. Kt.

Heinrici Chronicon Livoniae / Henriku Liivimaa kroonika. Tõlk. Richard Kleis, toim. ja komm. Enn Tarvel.
ER, Tallinn 1982:292. Tr. 15 000, kt. rbl. 2.60.

Raimond Kolk, *Vallavanema pärandustomp*. EKKo, Lund
1983:203. Br. \$ 12.-

Arvo Mägi, *Liivimaa jutud*. EKKo, Lund 1983:221. Br. \$
12.-

Fred Limberg & Ted Koppel, *Estonian Army Uniforms and
Insignia 1936 - 1944*. International Graphics Corp.,
218 Beech St., Bennington VT 05201, 1983:24, US \$ 4.-

Arno Niitme, *Noorus ja kooliaastad Trefffoonias*. Autor,
Kalifornia 1983:256. Kt. \$ 15.-

Arvi Tinitis, *Välgumärgi kasvandikud*. Lennuväepoiste
Klubi Torontos, Toronto 1982:576. Kt.

Hugh Page Taylor & Roger James Bender, *Uniforms, Orga-
nization and History of the Waffen-SS*. Vol. 5 (Läti ja
eesti väeosad.) R. James Bender Publishing, P.O. Box
23456, San Jose CA 95153, 1982:256. Kt.

Marie Under, *Avaran taivaan alla*. Suom. Aimo Rönkä.
Pohjoinen, Oulu 1983:144.

Leonid Trett, *Laterna magica*. Piibliainelised ballaa-
did. Autor, Adelaide 1983:150, br.

Eesti NSV kultuuriülikoolid tänapäeval. (Kogumik.) ER,
Tallinn 1983:130. Tr. 3000, 50 kop.

Eesti NSV rahvamajandus 1982. aastal. Statistika aasta-
raamat. ER, Tallinn 1983:280. Tr. 2000, kt. rbl. 1.60.

Doris Kareva, *Salateadvus*. ER, Tallinn 1983:48. Tr.
7000, 15 kop.

Osvald Tooming, *Puude taga on mets*. ER, Tallinn 1983:
192. Tr. 20 000, 95 kop.

Emakeele Seltsi aastaraamat 26/27, 1980/81. *Eesnime-
dest oskussõnadeni*. ER, Tallinn 1983:256. Tr. 800,
rbl. 1.40.

PE $\frac{A}{1166}$ 83,2

I L M U S:

U K U M A S I N G

AERUTADES HURTSIKUMEISTRIGA

1937 - 1947

Bibliofiilne väljaanne
(200 käsitsi köidet ja
nummerdet eksemplari).
63 lk., \$ 10.-

Tellimised: *AJA KIRI*

MAARJAMAA

KIRJASTUS PUBLISHER

ISSN 0384-8469